

Андрійчук Б.І., Данильченко Н.Г.*

ПРОЕКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

У статті охарактеризовано важливість використання проектної технології, запропоновано шляхи її реалізації в навчально-виховній роботі з молодшими школярами.

Головне завдання сучасної системи освіти – створення умов для якісного навчання, упровадження компетентнісного підходу. Це той орієнтир національної освітньої системи, який реалізується в різних формах та методах роботи. Особливістю компетентнісного підходу є те, що важливим нині є не тільки обсяг знань, а й уміння ними оперувати, бути готовим змінюватися та пристосовуватися до нових потреб ринку праці, оперувати й управляти інформацією, активно діяти, швидко приймати рішення, навчатись упродовж життя. Перед освітою ставиться нове завдання – сформувати в школяра вміння вчитися. Саме розвиток в особистості життєво важливих компетентностей може дати людині можливості орієнтуватись у сучасному суспільстві, інформаційному просторі, швидкоплинному розвитку ринку праці, подальшому здобутті освіти.

Серед педагогічних технологій, що сприяють формуванню компетентності учнів, чільне місце посідає метод творчих проектів, мета якого – сприяти самостійному формуванню інтелектуальних, спеціальних і загальнокультурних знань і вмінь учнів, розвитку ініціативності, співробітництва, роботи в колективі, логічного мислення, бачення проблем і прийняття рішень, одержання й використання інформації, самостійного навчання, планування, комунікативних навичок.

Метод проектів виник у 20-х роках ХХ століття в сільсько-господарських школах США. Ця технологія переважно застосовувалась у навчальному процесі і сприймалась неоднозначно, часто піддавалась критиці. У вітчизняній педагогіці утвердження методу проектів також пройшло складний шлях: від широкого застосування в СРСР у практиці дослідницьких і деяких масових шкіл у перші роки радянської влади до засудження й заборони (постанова ЦК ВКП (б) від 5.09.1931 р. «Про початкову і середню школу») [2].

Останнім часом проектна технологія широко впроваджується в закладах освіти різних країн світу та слугує засобом ефективного навчання, виховання та розвитку особистості. Реформування національної шкільної освіти відкрило шлях до відродження та застосування методу проектів у вітчизняній педагогіці та початковій школі зокрема. Теоретичне обґрунтування даної технології здійснили відомі науковці В. Зверева,

* © Андрійчук Б.І., Данильченко Н.Г.

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

А. Моїсєєв, М. Поташник, В. Лазарєв, Г. Селевко, І. Сисоєв та ін. Проблеми організації проектної діяльності в початковій школі присвячені праці Т. Башинської, Л. Коваль, О. Онопрієнко, В. Тименко та ін. [1]. На сторінках фахових журналів презентується досвід кращих учителів щодо використання методу проектів під час вивчення різних предметів. Однак, технологія і особливості застосування методу проектів у початковій школі потребують більш ретельного вивчення.

Мета даної статті – показати особливості застосування проектної технології в навчально-виховній роботі вчителя початкових класів.

Проектна діяльність у початковій школі має свою специфіку: слід урахувувати вікові та психологічні особливості учнів, більше уваги приділяти самостійній, пошуковій роботі, а не репродуктивній діяльності.

Оскільки молодші школярі мають не достатній для самостійної роботи рівень теоретичних і практичних знань, кожен етап проектної діяльності повинен ретельно контролюватися вчителем. Проекти для початкової школи в більшості випадків – короткотривалі. Але все ж таки вчителі мають чудову можливість залучити до пошукової, творчої діяльності практично всіх учнів і в першу чергу – дітей із підвищеною навчальною мотивацією.

Участь у роботі над колективними або індивідуальними проектами сприяє формуванню в молодших школярів уміння відбирати й аналізувати інформацію, працювати з енциклопедіями, довідниками, спеціальною літературою, присвяченою різним етапам життя й діяльності людини, галузям техніки, науковим відкриттям; використовувати можливості інформаційних технологій, мережі Інтернет.

Учні початкової школи вчать спостереження, брати інтерв'ю, систематизувати й узагальнювати отриману інформацію, висувати гіпотези, робити аргументовані висновки.

Теми учнівських проектів дуже різноманітні, і в початкових класах їх не слід регламентувати, визначати та виділяти більш значимі.

Тему проекту пропонує вчитель, виходячи зі змісту предмету, який вивчається. Іноді тему обирають самі учні, або ж формулюють разом з учителем. Робота над проектом у початкових класах не повинна бути примусовою та надто вибагливою. Адже результат може бути негативним і проявитися у зниженні інтересу до проектної діяльності й до предмета зокрема. Завдання вчителя – уникнути можливих недоліків.

Аналіз літературних джерел та власний досвід роботи у проектній діяльності дозволив виділити певні вимоги до даної роботи в початковій школі.

Доцільно дотримуватися такого плану проведення проекту

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

I етап

- Визначення теми.
- Постановка завдання.
- Обговорення.
- Формулювання проблемних питань.
- Формування груп, висунення гіпотез розв'язання проблем.

- Обговорення плану роботи учнів.

- Обговорення можливих джерел інформації, питань захисту авторських прав.

II етап

- Вибір творчої назви проекту.
- Самостійна робота учнів з обговорення завдання кожного в групі.

III етап

- Самостійна робота груп з виконання завдань.

IV етап

- Підготовка учнями звіту про виконану роботу.

V етап

- Захист отриманих результатів та дослідів.

Будувати роботу над проектом допоможе визначення основних його складових:

1. Проблема, на з'ясування якої спрямовано проект.

- 1) Актуальність проекту.
- 2) Проблема, що порушується.
- 3) Алгоритм роботи школярів.

2. Загальна мета проекту, завдання.

- 1) Мета – це те, що бажаєте отримати в результаті.
- 2) Завдання – це конкретна частина мети, яку треба реалізувати, це дії, за допомогою яких буде досягнуто мету проекту.

3. Прогнозовані результати проекту.

- 1) Чітко опишіть, що буде отримано.
- 2) Кому це буде корисно?
- 3) Що ви почерпнете для себе, беручи участь у проекті?
4. Діяльність в рамках проекту.
- 1) Що треба робити, щоб досягти описаних результатів і розв'язати проблему?

- 2) Які конкретні дії треба виконати для вирішення проблеми?

- 3) Використані ресурси.

- 4) Що буде відбуватися в рамках даного проекту?

5. Висновки при виконанні проекту.

- 1) Від чого може залежати результат проекту?

- 2) Як результати даного проекту можуть бути використані іншими?

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

Необхідним є також створення паспорту проектної роботи:

1. Назва проекту.
2. Керівник проекту.
3. Навчальні дисципліни, близькі до теми проекту.
4. Склад проектної групи (прізвища учнів, клас).
5. Тип проекту.
6. Замовник проекту.
7. Мета проекту (практична та педагогічна мета).
8. Завдання проекту.
9. Необхідне обладнання.
10. Анотація.
11. Передбачувані продукти проекту.
12. Етапи роботи.

Проект повинен супроводжуватися теоретичним матеріалом, схемами, кресленнями, малюнками, зразками, оригінальною розповіддю:

- структурування змістової частини проекту;
- прагматична спрямованість проекту на результат, «готовий проект».

У кожному конкретному випадку це питання з'ясовується індивідуально.

Обов'язковим має бути оформлення результатів, презентація та захист проектів [3, 4].

Метод проектів дозволяє працювати з учнями початкових класів із різним рівнем підготовленості. Обдаровані учні, які випереджають у своєму розвитку однолітків, можуть з успіхом розробляти довготривалі проекти. Захист – кульмінація всієї дослідницької роботи. Проводиться він за участю всіх співавторів проекту. Запрошуються гості: учні інших класів, батьки, вчителі. У ході захисту проектів учні вчать чітко і переконливо викладати інформацію, захищати свою точку зору, ставити питання, слухати один одного.

Важливу роль відіграє вчитель, як керівник і наставник проекту. Основною метою його роботи є не передача знань, а організація пошукової діяльності учнів. Учитель повинен володіти методами досліджень, уміти висувати гіпотези, шукати розв'язання проблем, він повинен бути зацікавленим в інтелектуальній діяльності, мати високу культуру мислення, бути терплячим.

Проектний підхід можна застосувати в початкових класах для вивчення будь-якої складної дисципліни. Він дозволяє наблизити навчальний процес до життя, до потреб дітей, навчальний матеріал адаптувати до реальних життєвих ситуацій, а головне – робить навчання молодших школярів цікавим і змістовним, а процес набуття знань простим і доступним. Отже, початкова освіта дає не тільки знання, що знадобиться в майбутньому дорослому житті, а й знання, уміння й навички,

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

що допомагають уже сьогодні дитині розв'язати її нагальні життєві проблеми. Початкова школа – це не місце підготовки майбутніх дорослих, а місце, де дитина живе і вчиться жити в складному навколишньому світі, працювати і спілкуватися з іншими людьми, здобувати необхідні знання. Учителі й учні йдуть цим шляхом разом, від проекту до проекту.

Розглянемо на конкретних прикладах етапи роботи над проектами в початковій школі.

Під час вивчення в 4 класі теми «Твори зарубіжних письменників» до уроку позакласного читання був реалізований проект «Світ казок Г. К. Андерсена».

Тип проекту: творчо-індивідуальний.

Об'єкт пізнання: казки Г. К. Андерсена.

Провідна мета: збагатити знання учнів про датського письменника-казкаря Г. К. Андерсена; пробуджувати бажання читати твори автора, вникати в суть прочитаного; допомогти дітям усвідомити закономірність «автор – книга – жанр»; поглибити знання дітей про суттєві ознаки жанру літературна казка; збагачувати читацький досвід дітей; формувати вміння бачити проблему й намічати шляхи її розв'язання, навички самостійної роботи з різними джерелами інформації; розвивати мовлення учнів; виховувати інтерес до читання, допитливість, працьовитість, бажання доводити почату справу до логічного завершення.

Спосіб розв'язання проблеми: ознайомлення з додатковою літературою, власна творча діяльність.

Освітній продукт: ілюстрований діафільм до казки Г. К. Андерсена; кросворд «Герої казок Г. К. Андерсена»; літературна гра (конкурс) за змістом казок Г. К. Андерсена.

План виконання проекту.

1. «Мозковий штурм» – обговорення ідеї проекту.
2. Склад учасників проекту (учні, бібліотекар, учитель, батьки), об'єднання в групи для роботи.
3. Висловлення міркувань щодо форми представлення результату проекту. Вибір одного з варіантів.
4. Обговорення можливих джерел інформації, обмірковування шляхів розв'язання проблеми.
5. Складання та обговорення власного плану роботи.
6. Самостійна творча робота груп.

Самостійна творча робота груп

I група: Життя та творчість всесвітньо відомого казкаря Г. К. Андерсена.

II група: Створення ілюстрованого діафільму до обраної казки

III група: Складання кросворду «Герої казок Г. К. Андерсена»

IV група: Літературна гра (конкурс) за змістом казок

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

Г. К. Андерсена та вміння орієнтуватися в його книжках.

Презентація проекту проходить на останньому уроці з теми.

Майже кожен з проектів, над якими працюють молодші школярі, має практичну спрямованість. Так, виконуючи проект «Сім чудес України» (тема «Рідний край», «Я і Україна. Природознавство – 4 клас»), діти зібрали багато цікавого матеріалу, який був оформлений по-різному. Одна група виготовила альбом, де збрала ілюстрації, розповіді та вірші про місця України, які внесено до списку семи історико-культурних пам'яток України. Друга та третя – підготували екскурсію до цих визначних місць за створеною презентацією «Сім чудес України» (інтерактивна карта).

Четверта – за допомогою батьків підбрала відеосюжети з теми.

Практика використання методу проекту у професійній діяльності вчителя початкових класів засвідчує, що учні з неабияким інтересом працюють над запропонованими проектами, проявляючи при цьому зацікавленість в отриманих результатах, розвиваючи творчі, комунікативні здібності. Результатом такої діяльності є підвищення якості знань із навчальних предметів.

Таким чином, навчальний проект для учня є засобом робити щось цікаве самостійно, у групі або самому, максимально використовуючи свої можливості; це діяльність, що дозволяє проявити себе, спробувати власні сили, застосувати свої знання, принести користь і презентувати виконане; це діяльність, спрямована на з'ясування цікавої проблеми, сформульованої самими учнями у вигляді мети й завдань, коли результат – знайдений спосіб розв'язання проблеми – носить практичний характер, має важливе прикладне значення і, що дуже важливо, цікавий і значущий для самих відкривачів. Реалізація методу проектів та дослідницького методу на практиці веде до зміни позиції вчителя. З носія готових знань він перетворюється на організатора пізнавальної діяльності своїх учнів. Змінюється і психологічний клімат у класі, оскільки вчителю доводиться переорієнтовувати свою та учнівську навчально-виховну роботу на різноманітні види самостійної діяльності, на пріоритет дослідницького, пошукового, творчого характеру. Використання проектних технологій створює умови для всебічного розвитку особистості у процесі організації творчої діяльності, а успіх залежить від усвідомлення педагогом її значення, знання й дотримання ним алгоритму.

Отже, метод проектів є сучасною педагогічною технологією, використання якої створює умови для всебічного розвитку особистості у процесі організації творчої діяльності учнів початкових класів, де вчитель не лише підвищує власний професійний рівень, а й формує в школярів навички самоосвіти, що є головним завданням сучасної школи. Час особистісно-

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

орієнтованих технологій, а зокрема проектних, настав. Уміння використовувати інноваційні методи – це показник високої кваліфікації і прогресивної діяльності педагога-новатора, спрямований на творчий розвиток учнів та їх самореалізацію, підготовку до дорослого життя в суспільстві.

Література:

1. Онопрієнко О. В. Управління проектною діяльністю молодших школярів // Навчання і виховання учнів 4 класу : методичний посібник для вчителів / упор. О. Я. Савченко. – К. : Початкова школа, 2005. – С. 53-54.
2. Освітні технології : навчально-методичний посібник / за ред. О. М. Пехоти. – К. : АСК, 2002. – 255 с.
3. Проекти в початковій школі : тематика та розробка занять / упоряд. О. Онопрієнко, О. Кондратюк. – К. : Шкільний світ, 2007. – 128 с.
4. Проектна діяльність у школі / упорядник М. Голубенко. – К. : Шкільний світ, 2007. – 128 с.

Борисенко А.А.*

НОВІ ПІДХОДИ В УПРАВЛІННІ ОСВІТНІМ ПРОЦЕСОМ

У статті розглядаються загальні підходи до управління навчально-виховним процесом, структура внутрішнього управління навчальним закладом, схарактеризовано стилі управління, які впливають на ефективність управлінських функцій.

У процесі інноваційних змін у сфері освіти відбуваються істотні зрушення в розумінні сутності і організації школи як керованої системи. Тому в останні роки управління закладами освіти зазнає великих змін. Процеси глобалізації, інформатизації суспільства, утвердження гуманістичних принципів освіти не дозволяють розв'язувати проблему формування особистості традиційними засобами та обумовлюють необхідність демократизації управління освітою. Докорінне реформування освітньої галузі нерозривно пов'язане з оптимізацією системи управління освіти на загальнодержавному, регіональному й місцевому рівнях [1]. Це передбачає створення цілісної системи, якій були б властиві гнучкість, демократизм, мобільність, здатність до самоорганізації, тісна співпраця органів державного управління з навчальними закладами, науковими установами та громадським самоврядуванням.

Проблеми діяльності органів управління освітою розглянуті в працях Є. С. Березняка, І. С. Ладенка, А. В. Оболенського, К. Ф. Присяжнюка, В. Г. Стіуса, П. В. Худомінського. Удосконалення системи управління школою висвітлені в дослідженнях В. І. Бондаря, О. О. Орлова, Є. М. Павлутенкова, В. С. Пікельної, Т. С. Рабченюка, І. П. Раченка, М. С. Сунцова.

* © Борисенко А.А.